

Varuhi prihodnosti

Piše: dr. Lučka Kajfež Bogataj

Živimo v nemirnih časih. Na desetine vojn različnih razsežnosti divja po planetu in pesimisti so mnenja, da se nadaljnjim konfliktom ne bomo izognili. Nepravično in grozljivo je, kako ob tem umirajo nedolžni civilisti, tudi ženske in otroci. Zato se morda v primerjavi s takimi tragedijami varovanje okolja res ne zdi zelo pomembno. A kljub temu se moramo zavedati, da je tudi vpliv vojn na okolje ogromen. Oboroženi spopadi ne uničujejo le življenja ljudi, ampak tudi okolje in pomembno prispevajo k podnebnim spremembam.

Vojaške organizacije po svetu seveda svojega vpliva na okolje ne razkrivajo in zanje kot da ne veljajo okoljski sporazumi. Med-

tem ko so države zavezane k vse bolj natančnemu poročanju o izpustih toplogrednih plinov iz industrije, prometa, energitike in drugih sektorjev – in njihovemu zmanjševanju – ostaja vojaški vpliv javnosti neznanka. Brez podatkov so ocene vpliva grobe, pa vendar tudi približne vrednosti dosti povedo.

Svetovna vojska je odgovorna za skoraj šest odstotkov svetovnih izpustov toplogrednih plinov. Če bi bile vse vojske na svetu država, bi po izpustih zasedla četrto mesto, za Kitajsko, ZDA in Indijo. Vojaški spopadi že

proizvedejo več letnih izpustov toplogrednih plinov kot letalska in ladijska industrija skupaj. Če pogledamo nam najbližje bojišče, je po nekaterih ocenah samo prvo leto ruske invazije na Ukrajino povzročilo neposredno in posredno vsaj 120 milijonov ton izpustov ogljikovega dioksida. To je več, kot jih je v istem obdobju proizvedla celotna Češka in šestkrat več kot Slovenija. V to količino so vključeni izpusti, ki so nastali zaradi vojskovanja med vojno ali bodo nastali zaradi popravil tistega, kar je vojna v prvem letu uničila.

Največji delež izpustov, povezanih z vojno, izvira iz rušenja in prihodnjih popravil zgradb in infrastrukture. Temu sledijo izpusti, povezani s samo vojno, ki ne vključuje le fosilnih goriv, kot so reaktivno gorivo za letala in dizel za tanke, temveč tudi sabotáže plinovoda Severni tok, gradnjo utrd, proizvodnjo streliva in požare, ki jih povzročajo boji. Ne smemo pa spregledati tudi dodatnih izpustov, ki jih zaradi izogibanja zračnemu prostoru in sankcijam prispevajo civilna letala.

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je najbolj nazorno podoba okoljske cene konflikta dala prva zalivska vojna, ko je bilo zažganih 700 kuvajtskih naftnih polj. Dimni oblak nad njimi se je sprva raztezal na tisoče kilometrov in kar enajst milijonov sodčkov surove nafte se je izlilo v Perzijski zaliv. Tla je trajno onesnažilo tristo naftnih jezer, ki so jih ustvarili spopadi.

Vojne uničujejo tudi gozdne ekosisteme, divje živali in biotsko raznovrstnost. Kolateralna škoda oboroženih konfliktov je lahko do 90 odstotkov velikih živali na območju. Marsikje lokalnim ogroženim vrstam grozi izumrtje. Poleg tega vojne povzročajo onesnaženje s težkimi kovinami in nevarnimi kemijskimi spojinami, da o bojnih strupih ne govorimo. Koktajli kemičnih spojin ob eksplozijah lahko povzročajo kisli dež, kovinski delci granat, žveplo in baker v strelivu in druge snovi ostajajo v zemlji ali pa jih voda izpere v podzemne vode. Tako prodrejo v prehranjevalne verige in vplivajo na življenje generacij po koncu spopadov.

Vojna v Gazi je žalosten primer ne le genocida, ampak tudi ekocida. Obseg tamkajšnje okoljske škode še ni dokončen, analiza satelitskih posnetkov pa kaže, da je bilo uničenih ne le ogromno stavb, ampak tudi pol dreves in kmetijskih zemljišč. Ob vsem tem pa območje Gaze že doživlja tudi podnebno krizo – od dviga morske gladine, suše do ekstremne vročine. Vse skupaj bo imelo uničujoče posledice za življenje še desetletja.

Mir, vojna in okolje so očitno neločljivo povezani. Z leti namreč postaja očitno, da lahko tudi podnebne spremembe sprožijo nove spore. Zgodovina pozna vojne za vodo in tudi za druge naravne vire. Vse pogostejše suše, poplave, neznosna vročina, degradacija okolja ob slabem upravljanju prilagajanja vodijo v vse bolj negotov in zapleten položaj za desetine milijonov ljudi. Podnebne spremembe bodo zato lahko sprožile tudi politične, ekonomske, energetske, migracijske, socialne in zdravstvene krize. V skrajnem primeru se lahko zgodi, da bodo podnebne spremembe, ki so v bistvu nevojaški vir ogrožanja, sprožile celo vojaške posege in s tem posredno prerasle v vojaški vir ogrožanja.

Strnemo lahko, da so prizadevanja za mir pravzaprav tudi prizadevanja za varstvo okolja. In obratno – za dolgoročen mir na svetu je predpogoj ohranjanje okolja. Prej ko se bomo zavedali, da smo varuhi prihodnosti naših otrok in ne živimo le za povečanje lastne blaginje in materialnih dobičkov, prej bomo lahko vlagali v resnično trajnostno in mirno prihodnost. ■

